

El desastre ecològic de Repsol i la lluita contra la impunitat corporativa

Alex Guillamón

Entrepobles Barcelona

El passat mes de febrer van estar a Barcelona, València, Alacant, Madrid, Bilbao i A Coruña Zenón Gallegos i Luis Antonio Díaz, dirigents de les associacions de pescadors de Chancay i Aucallama, juntament amb l'Alejandro Chirinos, director de l'organització ambientalista peruana CooperAcción.

Entrepobles va assumir la petició de coordinar la gira #RepsolHazteCargo, amb el suport de l'Observatori de les Multinationals a Amèrica Llatina (OMAL) i Ecologistes en Acció. Es tractava de dur a terme una agenda de trobades amb entitats socials, mitjans de comunicació i representants polítics per a reivindicar justícia i reparació pel vessament d'una refineria de Repsol en Ventanilla, en l'Àrea Metropolitana de Lima, que afecta unes 51.000 persones, així com la restitució dels ecosistemes en les 11.060 hectàrees afectades. El desastre ecològic més greu de les últimes dècades al Perú.

Però, com aconseguir que les empreses transnacionals puguin realment rendir comptes per la vulneració flagrant de drets humans, socials i ambientals en tercers països en casos com aquest o en altres tants que es repeteixen sistemàticament?

EL CAPITALISME ÉS AIXÒ: EL DRET AL LUCRE PER SOBRE DELS DRETS HUMANS

En una interessant publicació,¹ David Whyte, professor de Dret i Justícia Social de la Universitat de Liverpool, fa un repàs històric sobre com s'ha anat aixecant l'arquitectura de la impunitat empresarial.

"Al llarg del segle XIX, als EUA una sèrie de sentències judicials va respondre a una pregunta: podria atorgar-se el mateix estatus legal a les corporacions i als éssers humans? En la major part dels judicis la resposta va ser afirmativa". Al

mateix temps descriu com l'artefacte legal de la "responsabilitat limitada" va permetre a aquesta "persona jurídica" blindar als seus directors o inversors individuals.

"Des de la dècada de 1950, l'estatus legal de les empreses també està protegit per la normativa europea. Segons l'article 1 del Protocol 1 del Conveni Europeu (CEDH), 'tota persona física o jurídica té dret al gaudi pacífic de les seves possessions'. La redacció és deliberada: incloure a les persones jurídiques significa donar-los la protecció del CEDH".

La rematada va venir amb la proliferació dels Tractats internacionals de Comerç i Inversió -TCI-, que permeten a les "persones corporatives" demandar als Estats per decisions que comportin violacions del seu dret al lucre, mentre no contemplan les demandes en sentit contrari.

La forma moderna adoptada per les corporacions que operen en contextos neocolonials sol incloure complexes cadenes de propietat i subministrament, amb diverses parts encarregades d'organitzar la producció i distribució. Aquesta complexitat és un factor afegit que permet a les transnacionals eludir responsabilitats per l'impacte de la seva activitat.

"És obvi que cap empresa es proposa acabar amb el planeta, però la seva estructura fa inevitable la destrucció ecològica. És el resultat lògic d'una institució dissenyada per a deshumanitzar les relacions socials i garantir la indiferència cap al sofriment humà i la degradació ambiental".

DEBAT SOBRE UN MARC NORMATIU VINCULANT

Fins ara, el marc normatiu internacional en matèria d'Empreses i DH s'ha mantingut en un enfocament de codis d'aplicació voluntària, no vinculant.

L'acumulació de casos de flagrants violacions de tota classe de drets a l'empara d'aquest buit legal ha incrementat en els últims anys el clam de comunitats exigint justícia. D'aquí va sorgir fa poc més d'una dècada la **Campanya Global per a Desmantellar el Poder de les Transnacionals i Posar fi a la Impunitat**, una coalició de 250 moviments, xarxes i organitzacions de tot el planeta. Tant Entrepobles com diverses organitzacions i comunitats amb què treballem en diferents països formem part d'aquesta campanya.

Aquesta creixent pressió de col·lectius i països afectats va fer que, el juny de 2014, el Consell de Drets Humans (DH) de Nacions Unides (UN) adoptés la "Resolució 26/9 per a l'elaboració d'un instrument internacional legalment vinculant per a les empreses transnacionals en matèria de drets humans". Aquesta resolució va donar pas a la configuració d'un grup intergovernamental de NU on s'ha anat discutint en 8 rondes de negociació, des del 2015 fins a 2022, el text d'un Tractat Vinculant que hauria d'obligar les empreses transnacionals a complir els DH allà on operin.

No obstant això, al llarg d'aquestes 8 rondes s'ha constatat l'obstrucció d'alguns estats, especialment els EUA i la Unió Europea (UE), alentint el procés i afeblint el seu caràcter efectiu i vinculant. Recentment, la UE ha combinat aquesta resistència al Tractat Vinculant de NU amb la proposta d'una "directiva europea sobre deguda diligència", el primer text de la qual acaba de ser aprovat al Parlament Europeu a l'espera que el Consell i la Comissió l'acabin "afinant".

Amb això, **la UE i alguns dels seus Estats s'obren per primera vegada a la discussió pública sobre aquest tema.**

França, Alemanya, Noruega i els Països Baixos ja tenen lleis aprovades. A Àustria, Bèlgica, Finlàndia, Suècia i Luxemburg hi ha iniciatives legislatives en marxa. A l'Estat espanyol l'esborrany de proposta va passar a millor vida amb la finalització de la legislatura.

Però, amb diferents variants, totes aquestes iniciatives s'acaben plegant a l'estratègia dels *lobbies* empresarials de la UE, limitant el seu abast al concepte de "deguda diligència", és a dir, a l'exigència que les empreses comptin amb mecanismes i protocols de prevenció de vulneracions de DH i del medi ambient. Sense negar la conveniència d'aquests mecanismes, és obvi que les responsabilitats no poden limitar-se a això.

Reprent l'exemple del vessament de Repsol al Perú, comptava l'empresa amb mecanismes de "deguda diligència" per a la prevenció i resposta davant un desastre com aquest? És probable que sí. Però la justícia no pot quedar-se aquí, ens falten, com a mínim, dues altres preguntes que la proposta de directiva europea sembla evitar: eren adequats aquests mecanismes? i, si ho eren, van funcionar correctament? La resposta negativa a qualsevol d'aquestes dues preguntes hauria de comportar responsabilitats en la reparació i remediació del mal causat. En cas contrari tornem a una versió millorada dels codis anteriors, en la qual es podria arribar a sancions simbòliques, però no pel fet mateix de la vulneració de drets, sinó per la falta de procediments adequats, el que mantindria a les comunitats afectades sense accés a la justícia.

L'ALTERNATIVA DELS CENTRES SOBRE EMPRESES I DRETS HUMANS

Al mateix temps, tant a Catalunya com al País Basc, un ampli ventall d'entitats socials venim reivindicant la creació de **Centres d'Em-**

Pots veure la campanya amb les persones afectades pel vessament de Repsol, com la Fanny Garrido, al nostre canal You Tube

preses i DH. A Catalunya ja s'està discutint un projecte de llei en el Parlament per a la seva creació.

Entre les funcions d'aquest centre, públic i independent, estaria rebre i investigar denúncies de comunitats afectades per empreses que operen a Catalunya i/o presten serveis a qualsevol administració pública catalana. En l'àmbit pràctic, implica, entre altres coses, que una empresa que rebés un dictamen assenyalant vulneracions de DH i/o ambientals, no pogués tenir accés a la contractació i la compra pública fins haver reparat aquestes vulneracions i canviat les seves polítiques per a evitar-les en el futur.

La contractació pública és el principal mecanisme punitiu a l'abast de les administracions descentralitzades en l'Estat espanyol. En 2022, les administracions de l'Estat espanyol van licitar contractacions per un valor de 98.855 milions d'euros. No obstant això, la immensa majoria d'elles, incloses les governades per l'esquerra, en ser "cegues" al compliment dels DH, en la pràctica donen avantatge competitiu a les empreses que minimitzen els seus costos socials i ambientals.

SOLIDARITAT ENFRONT DE LA IMPUNITAT

Els pescadors de Ventanilla que ens van acompanyar durant dues setmanes van rebre nombroses mostres de solidaritat de les entitats socials i representants polítics locals amb els quals es van trobar. Especialment emotives van ser les trobades en Muskiz, Euskadi, amb afectades pels abocaments de Petronor, amb les confraries de pescadores de València i, sobretot, a Galícia, on van compartir l'experiència del *Prestige*. No podem dir el mateix del seu pas per alguns Ministeris, d'on més aviat sortim amb la impressió d'haver-nos reunit amb els advocats defensors de l'empresa.

La multinacional "espanyola" Repsol té com a principals accionistes a JP Morgan, Black Rock, Amundi o Norges Bank. Segons la publicació que fa de la distribució geogràfica del seu accionariat, solament el 6,7% procedeix de l'Estat espanyol. Segons un recent informe d'OXFAM, més del 75% de les seves filials tenen els seus comptes en paradisos fiscals. I l'informe de l'Observatori de la Sostenibilitat 2022 la situa com la més contaminant de l'Estat espanyol.

Res d'això impedeix a aquesta diplomàcia comercial espanyola, que manté la seva agenda i el seu rumb inalterable governi qui governi, aixecar un mur defensant els privilegis de l'Ibex-35 enfront de les reivindicacions de justícia i reparació de les comunitats afectades al Sud global o a les mobilitzacions al nostre país per l'emergència climàtica.

Conscients de la necessitat d'esquerdar aquest mur, el passat 21 i 22 d'abril es va realitzar a Barcelona una àmplia trobada d'organitzacions de solidaritat internacional, ecologistes, de defensa de Drets Humans, etc., amb l'objectiu d'impulsar un Xarxa d'àmbit estatal contra la Impunitat del Poder Corporatiu, amb una agenda d'objectius i activitats, i per a acordar una estructura mínima que permeti avançar en la tasca comuna, que vagi més enllà de la incidència en els processos legislatius i permeti reprendre la incidència social, connectant la denúncia dels abusos del poder corporatiu al nostre país, amb les comunitats del Sud global. 🧩

Nota:

1. *Ecocidio. Acabemos con la corporación antes de que nos mate*, David Whyte, Edicions Bellaterra 2021.

